

УДК 340.136:005.954.6-053.9

А. А. Котвицька, О. А. Пастухова

Національний фармацевтичний університет, м. Харків

ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНОГО СТАНУ ФАРМАЦЕВТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСІБ ПОХИЛОГО ТА СТАРЕЧОГО ВІКУ В УКРАЇНІ

У статті проведено огляд вітчизняної законодавчої бази, узагальнено основні діючі нормативно-правові акти з питань фармацевтичного забезпечення осіб похилого та старечого віку. Сформульовано та наведено пріоритетні завдання з удосконалення існуючого законодавства для покращення стану фармацевтичного забезпечення пільгових категорій населення України, зокрема осіб похилого та старечого віку.

Ключові слова: законодавча база, нормативно-правові акти, фармацевтичне забезпечення, пільгові категорії населення, особи похилого та старечого віку.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Сучасна світова тенденція глобального старіння населення вказує на застосування необхідних заходів щодо збереження та зміцнення здоров'я осіб похилого та старечого віку. Отримання якісної та водночас доступної медичної та фармацевтичної допомоги потребує значних витрат. На жаль, сучасний стан вітчизняної системи охорони здоров'я, її обмежене фінансування не дозволяє повною мірою забезпечити право громадян на медичну і фармацевтичну допомогу на належному рівні [8].

Враховуючи значне зростання хворих на глаукому, ризик виникнення якої значно збільшується у осіб похилого та старечого віку, питання фармацевтичного забезпечення (ФЗ) даного контингенту населення з офтальмологічною патологією постає дуже гостро [6, 13].

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

При аналізі літературних джерел було визначено, що на сьогодні питання фармацевтичного забезпечення пільгових категорій населення (ПКН) є дуже актуальним серед вітчизняних науковців, наукові дослідження яких, в першу чергу, спрямовані на розробку нормативно-правових актів (НПА) та пошук шляхів їх вдосконалення [7].

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ ТА ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Враховуючи недофінансування системи охорони здоров'я останніми роками, недосконалість та нескоординованість законодавчої бази, зокрема відносно системи фармацевтичного забезпечення ПКН, метою нашого дослідження став аналіз вітчизняних НПА, що регламентують фармацевтичне забезпечення осіб похилого та старечого віку.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Загальновідомо, що найважливішим нормативним актом, який на вищому законодавчому рівні гарантує отримання пільговими категоріями хворих необхідного об'єму медичної допомоги, є Конституція України. Так, у статті 49 зазначені наступні положення:

- кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування;
- охорона здоров'я забезпечується державним фінансуванням відповідних соціально-економічних, медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних програм;
- держава створює умови для ефективного та доступного для всіх громадян медичного обслуговування. У державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно; існуюча мере-

жа таких закладів не може бути скорочена. Держава сприяє розвитку лікувальних закладів усіх форм власності [5, 17, 18].

Вказані гарантії закріплено Законом України № 2801-ХІІ від 19.11.1992 р. «Основи законодавства України про охорону здоров'я», згідно з яким пріоритетними завданнями держави визначається охорона здоров'я населення і надання йому кваліфікованої медичної допомоги [2].

Відповідно Закону України № 3551-ХІІ від 22.10.1993 р. «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» ці особи мають право на безкоштовне одержання лікарських засобів (ЛЗ), виробів медичного призначення (ВМП) та імунобіологічних препаратів за рецептами лікарів [3].

У статті 10 Закону України № 3712-ХІІ від 16.12.1993 р. «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні» зазначено, що громадянами похилого віку визнаються особи, які досягли пенсійного віку, встановленого статтею 26 Закону України № 1058-ХV від 09.07.2003 р. «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», а також особи, яким до досягнення зазначеного пенсійного віку залишилося не більш як півтора року [1, 4, 17].

Також даним законом визначено основні засади державної політики щодо ветеранів праці та громадян похилого віку, згідно з яким даній категорії гарантується належний рівень життя, задоволення різноманітних життєвих потреб, надання різних видів допомоги шляхом реалізації права на працю відповідно до професійної підготовки, трудових навичок і з урахуванням стану здоров'я, забезпечення пенсіями і допомогою, надання житла, створення умов для підтримання здоров'я і активного довголіття відповідно до сучасних досягнень науки, організації соціально-побутового обслуговування, розвитку мережі матеріально-технічної бази для стаціонарних закладів і надомних форм обслуговування громадян похилого віку, а також підготовки відповідних спеціалістів.

Разом з тим, даним законом встановлено, що до компетенції Кабінету Міністрів України (КМУ), місцевих органів державної виконавчої влади і місцевого та регіонального самоврядування входить розробка і здійснення цільових державних галузевих та регіональних програм соціального захисту громадян похилого віку (рис. 1).

Окрім вищенаведених законів функціонують підзаконні НПА, до яких відносяться постанови та розпорядження КМУ. Так, згідно Постанови КМУ № 1303 від 17.08.1998 р. «Про впорядкування безоплатного та пільгового відпуску ЛЗ за рецептами

лікарів у разі амбулаторного лікування окремих груп населення та за певними категоріями захворювань» до переліку груп населення, у разі амбулаторного лікування яких, ставка відшкодування вартості ЛЗ становить 100 %, відносяться ветерани війни, ветерани праці та громадяни, що отримують пенсію в мінімальному розмірі. На нашу думку, невирішеною проблемою на сьогодні є те, що дана постанова не переглядалась і не оновлювалась з моменту її прийняття, через що існує багато невідповідностей щодо сучасного складу ПКН, які мають право на компенсацію вартості ЛЗ. У сучасних умовах високовартісного лікування з одного боку, та низьких пенсіях з іншого, хворі похилого та старечого віку не мають можливості придбати необхідні ЛЗ [14-16]. Зміст регулюючих норм НПА другого рівня ієрархії щодо фармацевтичного забезпечення осіб похилого та старечого віку в Україні представлено на рис. 2.

Наступним етапом нашого дослідження став огляд НПА третього рівня ієрархії, а саме нормативних актів Міністерства Охорони Здоров'я (МОЗ) України. Одним із основних завдань міністерства є формування та забезпечення реалізації державної політики у сфері охорони здоров'я. Накази МОЗ України, в яких затверджені положення щодо надання медичної допомоги населенню, зокрема особам, хворим на глаукому представлено на рис. 3 [9-12].

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК

Таким чином, проведений аналіз сучасної законодавчої бази щодо регулювання ФЗ населення похилого та старечого віку в Україні, дозволив встановити наявність потужної нормативно-законодавчої бази з одного боку, та її недосконалість з іншого. Тому, на підставі аналізу НПА з питань організації ФЗ населення, першочерговими завданнями для розвитку вітчизняної системи охорони здоров'я в цьому напрямку, на нашу думку є:

- удосконалення нормативно-правової бази з питань охорони здоров'я ПКН, зокрема осіб похилого та старечого віку шляхом впровадження системи обов'язкового медичного страхування та застосування ефективних механізмів відшкодування вартості ЛЗ. Але в умовах недостатнього фінансування системи охорони здоров'я це питання є достатньо проблематичним, тому вкрай необхідними заходами визначається пошук додаткових джерел фінансування шляхом залучення приватного капіталу для вирішення медико-соціальних проблем населення літнього віку;

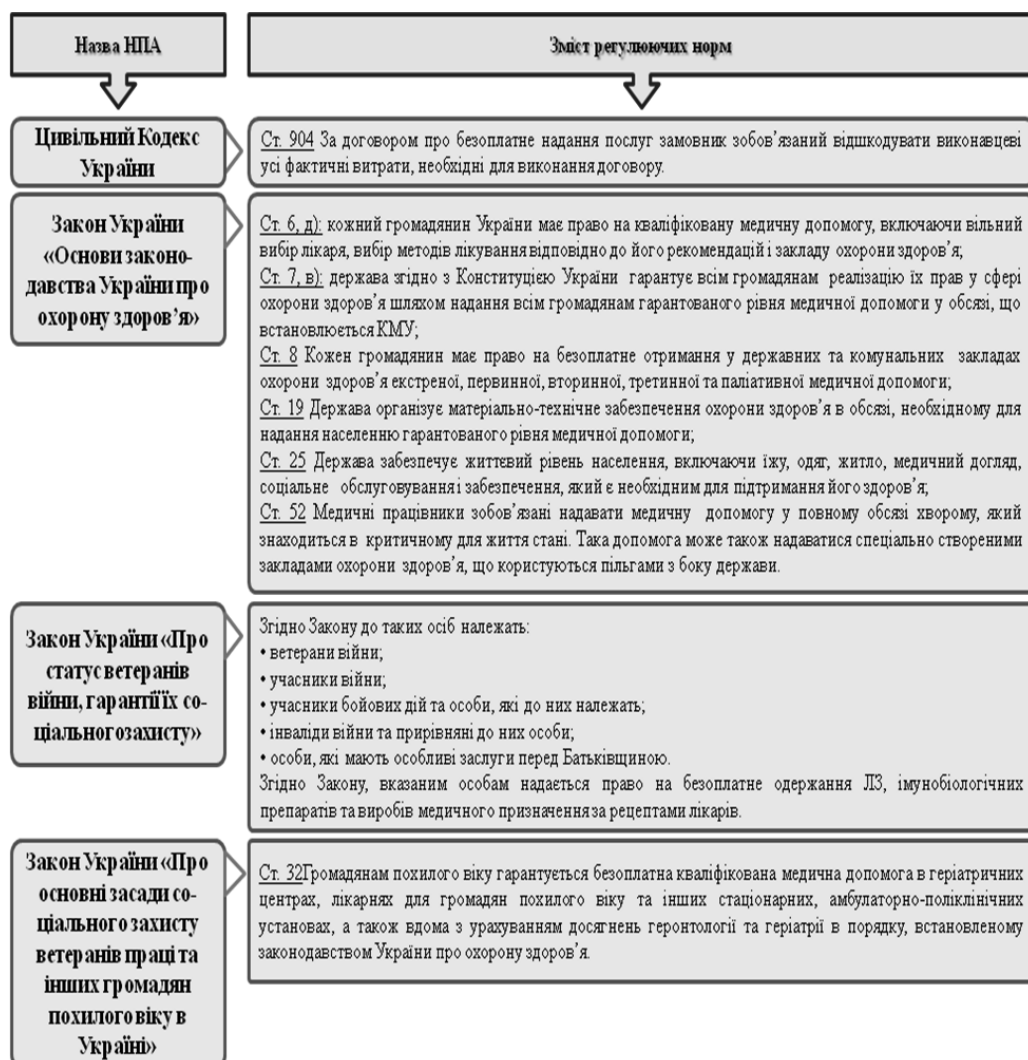

Рис. 1. Аналіз НПА першого рівня ієрархії, що регулюють ФЗ осіб похилого та старечого віку в Україні

Рис. 2. Аналіз НПА другого рівня ієрархії, що регулюють ФЗ осіб похилого та старечого віку в Україні

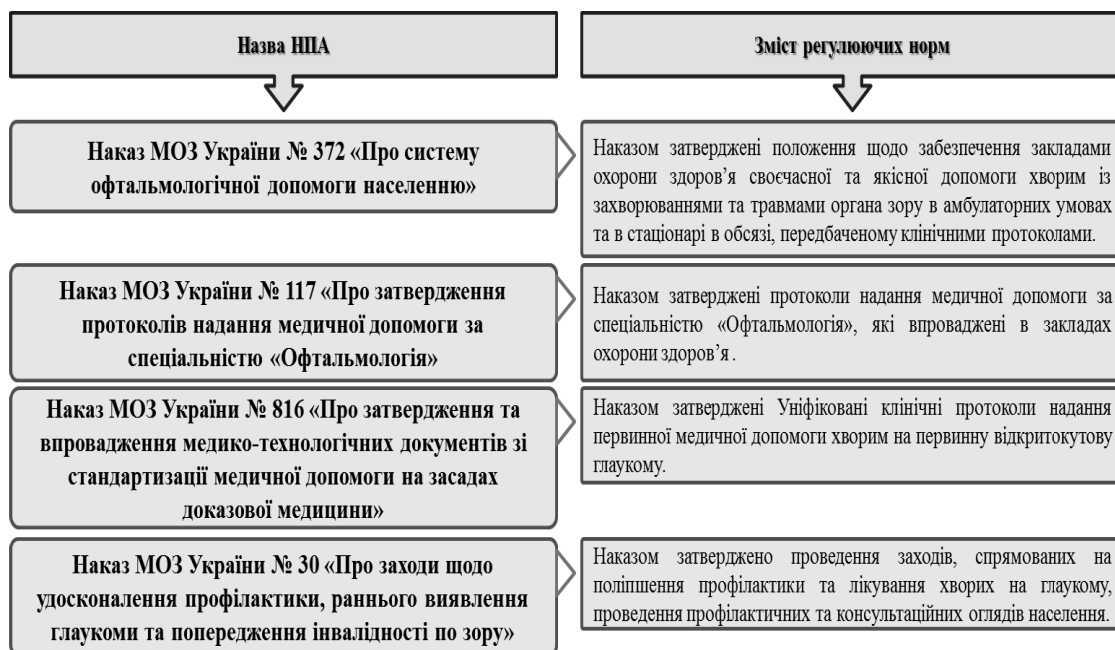

Рис. 3. Аналіз НПА третього рівня ієрархії, що регулюють ФЗ осіб похилого та старечого віку в Україні

- безумовне виконання чинного законодавства щодо надання гарантованої медичної допомоги та належного фармацевтичного забезпечення хворим геріатричного профілю;
- з метою виявлення потреб даної категорії населення доцільним є ведення обліку хворого населення старших вікових груп, що мешкає на території конкретної медичної дільниці, організація догляду за літніми людьми (вимірювання артеріального тиску, температури тіла, контроль за прийомом ЛЗ, тощо), контроль за станом здоров'я літнього населення країни;
- розширення мережі закладів з надання медико-соціальної допомоги населенню похилого та старечого віку та забезпечення їх висококваліфікованими медичними та фармацевтичними працівниками в кожному регіоні країни, приділяючи особливу увагу сільській місцевості;
- належне функціонування закладів охорони здоров'я шляхом забезпечення координації їх діяльності та щоквартальне звітування виконаних зобов'язань і раціонального використання бюджетних коштів, що виділяються на систему охорони здоров'я на загальнодержавному та регіональних рівнях.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ІНФОРМАЦІЇ

1. Закон України № 1058-IV від 09.07.2003 р. «Про загальнообов'язкове державне пенсійне

страхування», в ред. від 01.01.2015 р. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1058-iv>.

2. Закон України № 2801-XII від 19.11.1992 р. «Основи законодавства України про охорону здоров'я», в ред. від 01.01.2015 р. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>.
3. Закон України № 3551-XII від 22.10.1993 р. «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», в ред. від 01.01.2015 р. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3551-12>.
4. Закон України № 3712-XII від 16.12.1993 р. «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні», в ред. від 01.01.2015 р. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3721-12>.
5. Конституція України. – К.: Просвіта, 1996. – 80 с.
6. Котвицька А.А. Аналіз асортименту лікарських засобів для лікування глаукоми, представлених на ринку України / А.А. Котвицька, О. А. Пастухова // Фармаком. – 2014. – № 3. – С. 63-67.
7. Котвицкая А. А. Анализ современных тенденций фармацевтического обеспечения льготных категорий населения в странах СНГ / А. А. Котвицкая, Е. С. Коробова // Научные ведомости Белгородского государственного университета. Медицина. Фармация. – 2013. – № 11 (154). – Выпуск 22/2. – С 18-25.

8. Котвіцька А.А. Дослідження захворюваності та поширеності хвороб ока та його придаткового апарату серед населення України старших вікових груп / А.А. Котвіцька, О. А. Пастухова // Матер. VI наук.-практ. конф. «Фармакоэкономика в Україні: стан і перспективи розвитку», м. Харків, 22 листопада 2013 р. – Х. : Вид-во НФаУ, 2013. – С. 209-210.
9. Наказ МОЗ України № 30 від 28.01.2008 р. «Про заходи щодо удосконалення профілактики, раннього виявлення глаукоми та попередження інвалідності по зору». Режим доступу: http://www.moz.gov.ua/ua/portal/dn_20080128_30.html.
10. Наказ МОЗ України № 117 від 15.03.2007 р. «Про затвердження протоколів надання медичної допомоги за спеціальністю «Офтальмологія». Режим доступу: http://www.moz.gov.ua/ua/portal/dn_20070315_117.html.
11. Наказ МОЗ України № 372 від 14.05.2013 р. «Про систему офтальмологічної допомоги населенню». Режим доступу: http://www.moz.gov.ua/ua/portal/dn_20130514_0372.html.
12. Наказ МОЗ України № 816 від 23.11.2011 р. «Про затвердження та впровадження медико-технологічних документів зі стандартизації медичної допомоги на засадах доказової медицини». Режим доступу: http://www.moz.gov.ua/ua/portal/dn_20111123_816.html.
13. Пастухова А.А. Анализ показателей заболеваемости и распространенности болезней глаза и его придаткового аппарата среди пожилого населения Украины / А.А. Пастухова, А.А. Котвицкая // материалы IX годичной научно-практ. конф. молодых ученых и студентов ТГМУ им. Абуали ибни Сино с междунар. участ. «Достижения и перспективы развития медицинской науки», г. Душанбе, 25 апреля 2014 г. – Д., 2014. – С. 269.
14. Постанова КМУ № 333 від 25.03.2009 р. «Деякі питання державного регулювання цін на лікарські засоби та виробі медичного призначення». Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/333-2009-p>.
15. Постанова КМУ № 1303 від 17.08.1998 р. «Про впорядкування безоплатного та пільгового відпуску лікарських засобів за рецептами лікарів у разі амбулаторного лікування окремих груп населення та за певними категоріями захворювань». Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1303-98-p>.
16. Розпорядження КМУ № 1164 від 31.10.2011 р. «Про схвалення Концепції Загальнодержавної програми «Здоров'я 2020: український вимір». Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1164-2011-p>.
17. Фармацевтичне законодавство України: збірник нормативно-правових актів, станом на 01 січня 2015 р. / автори А.А. Котвіцька, О.О. Суріков, І.В. Кубарева та ін. – Х. : Вид-во НФаУ, 2015. – 504 с.
18. Цивільний Кодекс України № 435-IV від 16.01.2003р. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

УДК 340.136:005.954.6-053.9

А. А. Котвицкая, А. А. Пастухова

**ИССЛЕДОВАНИЕ СОВРЕМЕННОГО СОСТОЯНИЯ ФАРМАЦЕВТИЧЕСКОГО
ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЛИЦ ПОЖИЛОГО И СТАРЧЕСКОГО ВОЗРАСТА В УКРАИНЕ**

В статье проведен обзор отечественной законодательной базы, обобщены основные действующие нормативно-правовые акты, касающиеся фармацевтического обеспечения лиц пожилого и старческого возраста. Сформулированы и приведены приоритетные задачи по совершенствованию существующего законодательства для улучшения состояния фармацевтического обеспечения льготных категорий населения Украины, в частности, лиц пожилого и старческого возраста.

Ключевые слова: законодательная база, нормативно-правовые акты, фармацевтическое обеспечение, льготные категории населения, лица пожилого и старческого возраста.

UDC 340.136:005.954.6-053.9

A. A. Kotvitska, O. A. Pastukhova

**RESEARCH OF MODERN STATE OF PHARMACEUTICAL
PROVIDING OF THE OLD AGE POPULATION**

A review of the domestic legislative framework summarizes the main existing regulations on pharmaceutical provision of old age population is given in the article. It was formulated and given priorities to improve the existing legislation for better performance of pharmaceutical providing privileged categories of the population of Ukraine, in particular, the old age population.

Keywords: legislative framework, normative legal acts, pharmaceutical providing, privileged categories of the population, old age population.

Адреса для листування:

61168, м. Харків, вул. Блюхера, 4.

Кафедра соціальної фармації НФаУ

Тел. (0572)-67-91-81

E-mail: oleksandra_pastukhova@ukr.net

Надійшла до редакції:

23.01.2015